

JAKÁ ROLE ČI POSTAVENÍ PŘÍSLUŠÍ V SEXUALITĚ ČLOVĚKA KOMPONENTĚ SPIRITUÁLNÍ?

MUDr. Václav Urbánek, CSc.,

Sexuologický ústav 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice v Praze

E-mail: vaclav-urbanek@seznam.cz

Ctěné předsednictvo, milé dámy a vážení pánové, nejdříve vyslovuji poděkování firmě Pfizer za laskavou sponzorskou podporu mého referátu.

Budu zde promlouvat svobodomyšlným, bezvěreckým jazykem, prostě nikým si nenechám vnutit slovník katolíků. A pokud bych se svými sentencemi snad nemile dotkl náboženského citění někoho z přítomných, tak pro takový případ se dotyčnému předem upřímně omlouvám. Cirka čtyři roky jsem umírněným členem řádně registrovaného občanského sdružení s celostátní působností, s názvem „Humanističtí ateisté o. s.“ Několik svých kratších článků toho druhu jsem zveřejnil na webové adrese www.humanisticteiste.cz. A právě na téma „Ateizmus v České republice“ jsem v lednu 2014 poskytl rozhovor největšímu japonskému listu Yomiuri Shimbun.

V únoru téhož roku jsme pak v Praze mnozí absolvovali konferenci „XXVI. Bohnické sexuologické dny“. Ve formulaci jejího hlavního tématu, „Sexualita člověka z pohledu bio-psycho-socio-spirituálního“, jsem si nově povšiml právě té položky v pořadí čtvrté, tedy složky spirituální. Nicméně nespadlo to z nebe, vždyť v Diagnostickém a statistickém manuálu duševních poruch (DSM-IV) Americké psychiatrické asociace figurovala klasifikační jednotka s názvem „Náboženská nebo duchovní problematika“ (v angličtině „Religious or Spiritual Problem“) již od roku 1994.

„Personální spiritualita“ je definována jako úroveň a styl duchovního života dané osobnosti. Pojmy spiritualita a religiozita samozřejmě nejsou synonymní, třebaže se jejich náplň překrývá z nemalé části. Rovněž tak chápu, že spiritualita je pojem širší než religiozita. Přesto jsem přesvědčen, že v praktickém dění, jaksi pod rouškou maskujícího konsenzuálního slůvka spiritualita, její nositelé či zastánci ve velké, ne-li drtivé většině případů, možná i rádooby nenápadně, zanášejí do vědního oboru lékařská sexuologie takřka výhradně myšlenky religiózní neboli náboženské - a mají to v plánu i do budoucna. Odpusťte, já musím bez odkladu otevřeně zvolat: To se mi vůbec nelíbí!

Jistěže se rozhodně zasazuji o bezpodmínečné všeobecné respektování a dodržování svobody vyznání. Avšak necht' si prosím každý přítom uvědomí, že Ústava České republiky svobodu vyznání zaručuje nejen jedincům pobožným, nýbrž samozřejmě i nám ostatním. Náboženství není ateizmu mravně nadřazené, třebaže se tak tvářilo tisíce let.

Jsem jedním ze zakládajících členů Společnosti pro plánování rodiny a sexuální výchovu a z jejích platných stanov i pro mne vyplývá povinnost hájit zásady a pozice

osvícenosti, podložené průkaznými poznatky věd seriózních, a tedy neustupovat před tendenčními či módními tlaky, v lecčems více či méně tmářskými. Podrobně zde rozebírat extrémní postoje katolického kléru zejména k antikoncepci, k (indikovanému) umělému ukončení těhotenství, jakož i k asistované reprodukci, to by nejspíš bylo nošením dříví do lesa.

V informační smršti současnosti je na internetu „spirituálně“ laděných článků o sexualitě nepřeberně. Některé z nich se mohou jevit jako zajímavé, ba přímo lákavé; ale brzy zjistíte, že když ne ve druhém, tak nejpozději v třetím čtvrtém odstavci začnete narážet na klíčová slova pánbíček, dušička a jim podobná. A než se nadějete, už se ocítáte v pohádkovém světě našich – obvykle usměvavých a vlídných – pobožných spoluobčanů. Což dle mého skromného mínění určitě není nasměrování a napření, které by do budoucna mohlo zajistit grandiózní rozkvět nejen té naší, relativně úzce vymezené lékařské sexuologii, ale dokonce ani oné sexuologii povšechné, tedy sexuologii v širokánském slova smyslu.

Doktorka medicíny Ilona Burdová proslovila v listopadu 2012 na pracovní schůzi Sexuologické společnosti ČLS JEP pečlivě připravenou přednášku s názvem „Sexualita a křesťanství“, přičemž nás posluchače opakovaně odkazovala na „Katechismus katolické církve“ coby pramen zaručené moudrosti. Jejím tezím jsem myslím nejen já naslouchal s pocity silně smíšenými. Tudíž je mé dnešní vystoupení současně pokusem o jakousi protiváhu; ve smyslu buďtež slyšeny obě strany. Ve snaze po poznání jsem prolistoval katechismus i bibli a eufemisticky doznávám, že mě tyto texty nenadchly. Za účelem vyváženosti kolegiálně vyzývám všechny „spirituální“ badatele, včetně zde žel nepřítomné MUDr. Burdové a jejích ideových souputníků, aby se věnovali zanícenému studiu obsažného celosvětového bestselleru famózního britského evolučního biologa, profesora Richarda Dawkinse. Název knihy v anglickém originále z roku 2006 zní „The God Delusion“; v českém překladu z roku 2009 pak „Boží blud“, s podtitulem „Přináší náboženství útěchu nebo bolest?“. Ostatně nemusíme ani nutně hledět do zahraničí, vždyť nám tu zůstala hřejivá vzpomínka na českého klinického psychologa, publicistu a autora hlavolamů PhDr. Eduarda Bakaláře, CSc. Nu a jeho druhorozený syn Mgr. Petr Bakalář vydal již v roce 2008 monografii s obrovsky jasnozřivým názvem „Bůh jako psychický virus“; vřele doporučuji k četbě. Mladí lidé diskutují na internetu rovněž o tématu „bůh je past“; vysvětlují, že nadpřirozené bytosti jsou myšlenkovou léčkou, do které se někteří občané (dobrovolně?) chytíli.

V praxi se může nakrásně přihodit, že silně pobožnému odbornému psychiatrovi nebo klinickému psychologovi, potažmo sexuologovi, předloží pacient přicházející od praktického lékaře parere s napsanou diagnózou „religiózní blud“. Tvrdím, že i v takové situaci zůstane mezi osobními přesvědčeními pacienta a terapeuta kvantitativní rozdíl. Avšak současně se obávám, že někdy to může být difference povážlivě nevelká.

Sám vím o jedné zdravotnické pracovníci, která si poměrně rutinně přivydělává takzvanou „metodou andělské terapie“. Její kvalifikační vybavení zní po anglicku „certified angel practitioner“ čili certifikovaný andělský praktik. Na svém webu pak uvádí výslovně, že je (cituji) „schopna vykládat andělská znamení a léčit s pomocí andělů a pod jejich vedením“. (Konec citátu.) Totiž, po získání – věřte nevěřte - živnostenského listu(!) v tomto oboru ona je údajně vybavena jakýmsi specifickými receptory pro přímé komunikování s anděly a takový zážitek je za pozoruhodný honorář ochotna zprostředkovávat i Vám. Tedy

Vám, kteří potřebné receptory nepochybně postrádáte. I takovou, věru prozaickou podobu mívá v praxi takzvaný duchovní přístup, jemuž celkově je v pracovní náplni mnohých amerických i některých českých odborníků věnována nadměrná pozornost, a to výrazně nesebekriticky i dosti pošetile. Půjde-li to takhle dál, tak odhadem za tři až pět roků možná budou na odborných akcích českých a moravskoslezských sexuologů s vážnou a poněkud ukolébavající tváří některých přednášejících zaznívat středověké vatikánské poučky, jako by se nechumelilo. A jen to bude frčet! - Inu, vážení přítomní, chci věřit, že česká akademická obec tak hluboko přece jen neklesne.

Lékařská sexuologie si nikdy za celou dobu své existence nemohla stěžovat na nedostatek odpůrců; ti náš obor zlehčují jakožto „hanbatý“, popřípadě málo potřebný, a snaží se nalézat znaky jeho eventuální neserióznosti ve smyslu nenaplňování zásady „Evidence-Based Medicine“, zkratka „í bí em“, čili lékařství založené na důkazech. Velice se obávám, že individuální uhrnutí neboli zahlcení jednotlivců takzvaným spirituálním rozměrem sexuality, jež v některých silně vyjádřených případech zřejmě naplňuje obsah pojmu religiózní psychopatie, řečeno obecněji, (selektivně, výhradně) religiózní psychická anomálie, že to logicky představuje jen a jen vodu na mlýn oněch kritiků sexuologie. Ostatně, extrémně vyhocený případ křesťanského misionářského teroristy A. B. Breivika je dostatečně varovný!

Nikdy v dějinách si teologické nauky a lékařská sexuologie spolu nenotovaly. Být sexuologem a současně křesťanem, taková intrapersonální rozporuplnost by mne osobně v rekordním čase zdevastovala; inu, je to holt individuální! Nemyslím to teď nikterak adresně, ale nechtěl bych být účastníkem toliko sexuality roztodivnými dogmaty okleštěné, s rigidním lpěním kupříkladu na zákazu párové předmanželské pohlavní aktivity, v intencích omračujícího kréda či požadavku „Do nerozborného celoživotního manželství kupujte zajíce v pytli!“. Také jsem se z důvěryhodných zdrojů dozvěděl, že někteří ortodoxní katoličtí páteři prý dodnes považují za hříšnou kteroukoli jinou koitální pozici nežli misionářskou neboli „tváří v tvář“ – což však navenek popírají; a že například faráři Církve československé husitské zaujmají v té záležitosti postoje přejícnější.

V prodejně spirituální literatury na Praze 2, v ulici Ječné, vídám brožurku, na jejíž obálce je vytištěno: „Pán Bůh tě má rád. Pro děti od tří do pěti let.“ Vážení, já těch batolátek lituji. Neboť pakliže si jejich indoktrinující rodiče pro ně takovou příručku opatří, bude mozek bezbranného dítěte bez sebemenší možnosti svobodné subjektivní volby vymýván vnučováním náboženstvím už od věku vskutku útlého! Táži se, jámináčku, zdalipak to není v příkrém rozporu s lidskými právy a nebo přinejmenším s obecnou morálkou?

Které dílčí závěry lze z mých dnešních jednoduchých úvah nejspíš učinit? Napadají mě pouze dva. Zaprvé se domnívám, že na půdě České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně, a ovšemže i na půdě Společnosti pro plánování rodiny a sexuální výchovu, bychom snad dokonce i vystačili s tradiční „trojrozměrnou“ charakteristikou sexuality člověka, tedy ve smyslu letitých přístupů bio-psycho-sociálních. „Objevení“ a prosazování čtvrtého rozměru, onoho takzvaně spirituálního, ve skutečnosti žel téměř pokaždé nábožensky „apoštolujícího“, považuji více méně za nadměrné zviditelňování a nejen za postupné uskutečňování, ale i tendenční forsírování záměrů teistické minority českého národa. A druhý můj závěr: Nikdo mi nevymluví, že právě v nynějších měsících jsme v naší vlasti svědky nebývalé katolické mocenské ofenzívy, a to na takřka veškerých frontách.

Vše se děje za chodu. A tak vedle vyřčených dvou závěrů mám k dnešnímu datu pro občany České republiky - pro teisty pak obzvláště - zatím rovněž pouhá dvě prosebná doporučení: Zaprvé, alespoň jednou týdně si v mysli osvěžte nezpochybnitelný fakt, že sedmdesát, spíše však osmdesát procent obyvatelstva našeho státu představují ateisté. A zadruhé, nejlépe jednou měsíčně si postupně pouštějte videozáznamy vybraných pasáží z obdivuhodně výstižného neboli v plné šíři trefného celovečerního filmu „Kladivo na čarodějnice“ (rok vzniku 1969, režie Otakar Vávra). To proto, aby se na hrůzné a odpudivé, byť nánosem času možná již zpola zaváté brutální zločiny katolíků nikdy nezapomínalo.

Tudíž co se týče náboženského pojmu „vzkříšení“, přeji si, nechť proběhne zmrtvýchvstání čili vzkříšení také právě oněch přibližně tři set tisíc Evropanů, v drtivé většině zcela nevinných, které Římskokatolická církev zmasakrovala způsobem nejkrutějším, tedy upálením zaživa. Tři sta tisíc je odhad střízlivý. Počet obětí teroru takzvané „Svaté“ inkvizice v ostatních světadílech se mi nepodařilo dohledat. (Je prosím někomu z přítomných znám?) Na území našeho státu byla první „čarodějnice“ upálena až v roce 1622. Přičemž obžaloba zněla: Barbora Šmídová stlouká žluklé máslo a navozuje špatné počasí. Rozsudek byl ovšem pečlivě vykonán - jakožto prapodivný nehynoucí doklad dodnes proklamované „křesťanské vzdělanosti“.

RNDr. Jiří Grygar, CSc., s ThLic. Jaroslavem Dominikem Dukou se na Nový rok 2014 v televizní rozpravě „Společný výslech“ takříkaje plácali po ramenou a svorně zdůrazňovali, že náboženství a věda si prý vzájemně neodporují. Poctivá odpověď na takovou otázku možná nemůže být úplně jednoznačná. Avšak navzdory slovutnosti těchto dvou pánů, médií poněkud zveličované, se přece jen přikláním k názoru, že náboženství vědě neprospívá, že jí přinejmenším částečně protiče. Nejen v oblasti plánovaného rodičovství „en block“ o tom není sebemenších pochyb.

Hrdinou mého srdce je co do zásadovosti a ušlechtilosti nedostižný a současně nebohý pan Giordano Bruno. Pokud bych snad někdy přicestoval do Říma, nejdříve bych se vydal na tamější „Campo de´Fiori“ čili Náměstí Květin, kde přesně od roku 1900 stojí jeho pomník. Přičemž na dekorativních reliéfech té sochy je vyobrazeno dalších osm takzvaných kacířů, včetně velikána českého národa Mistra Jana Husa! Osud mučedníků se smazat nedá, pane doktore teologie Duko. Přírodovědec a filozof, profesor RNDr. Stanislav Komárek, Dr., připomíná, že když pan Galileo Galilei objevil měsíčky planety Jupiter, svatouškovsky pokrytečtí preláti, vůči pokrokovým poznatkům dočista zbednění, odmítli do jeho dalekohledu na Jupiterovy satelity pohlédnout.

Prostě ten punc zpátečnictví žádným způsobem nelze z náboženství přesvědčivě sejmut. Tak - a teď mě třeba můžete podle chuti a se souhlasem Bruselu kamenovat. Vždyť politicky jsem pramálo korektní! Á propos, pro zmíněný postoj Grygarův už jakés takés vysvětlení mám: Víte, on se narodil v Německu a to je jedna ze tvrzí křesťanství. (Přičemž baštou náboženství Německo plus anektované Rakousko bylo i v roce 1939, při rozpoutání druhé světové války.)

Pro dokreslení poměrů, již z doby vcelku nedávné, vyslechněte prosím kratičkou epizodu vzpomínkovou, a to jmenovitou: V první polovině devadesátých let jsem se zúčastnil veliké psychologické konference v Luhačovicích, mimochodem, skvěle organizované profesorem PhDr. Stanislavem Kratochvílem, CSc., tak jak jej známe „odedávna“. V programu posléze přišel na řadu jakýsi páter s kolárkem u krku a přednášel

tuším o pastoraci. Jeho první věta překvapivě zněla „Povstaňte, pomodlíme se!“. Když přednáška skončila, v rozpravě jsem autorovi jemnými slovy vytkl, že vzhledem k evidentně převažujícímu zastoupení ateistů v početném auditoriu akce vědecké a nikoli tedy kostelní, nebyl jeho povel k hromadné modlitbě oprávněný, tím méně vhodný. K mému názoru se zřetelně důrazněji tehdy připojil brněnský psychiatr, kolega Jan Šneler. Poté jsem však zažíval pocity křivdy, když docent MUDr. Václav Mikota, CSc., jenž onomu přednáškovému bloku předsedal, na náš protest vyřčený se srdcem na dlaní reagoval neoblomnou odpovědí: „Modlete se, kolegové, modlete se.“ – Takovou jsem učinil osobní zkušenost s demokracií v katolickém hávu či provedení.

Ovšemže je svoboda vyznání nedotknutelným atributem naší stávající (spíše jen pseudo-) demokracie. Současně se však domnívám, že bezvěrecká většina české společnosti by neměla být tak často netečná či lhostejná a v polemikách s teisty ustupující; místy ukolébavě mlčenlivá anebo dokonce poráženecká až bezbranná - vůči promyšleně cílevědomým aktivitám kruhů církevních, zejména pak katolických. Ačkoli nebývá mým zvykem přehnaně slyšet trávu růst, nabyl jsem osobního přesvědčení, že více či méně nenápadné církevní šrouby se v České republice těchto měsíců plíživě utahují. Případným pochybovačům předkládám namátkový výčet tří faktů. Zaprvé: V naší malé, ateistické zemičce celkem pět teologických fakult (tři pražské, jedna českobudějovická a jedna olomoucká) každoročně chrlí kvantum dalších absolventů. Jejich uplatnění bude otazníkové. A přitom kupříkladu obdělávání českých a moravskoslezských polností se nerozumně minimalizuje. Zadruhé: Historické postupy španělské inkvizice vyhodnocuje v médiích kardinál Duka jako poměrně umírněné(!) a vcelku spravedlivé(!). A za třetí: PhDr. Radomír Malý z Katolické teologické fakulty v Českých Budějovicích naléhavě doporučuje celou naši republiku postupně přeorganizovat na katolický stát; a to včetně nutnosti obnovit na území ČR působení Svaté inkvizice(!). Například v časopise „Duše a hvězdy“ uveřejnil v červenci 2013 článek s názvem „Na programu je katolická kontrarevoluce“. V něm uvádí mimo jiné: (Cituji) „... Katolík má tady morální povinnost dát přednost třeba i diktatuře, pokud tato ve jménu křesťanství a přirozeného mravního zákona zakazuje potraty a eutanázii, pornografii, pohlavní nevázanost a homosexuální perverzi, a všemožně podporuje tradiční rodinu a nerozlučitelnost manželství. ...“ (Konec citátu.) – Tak takový pedagog prosím zřejmě dodnes vychovává vysokoškolské studenty Jihočeské univerzity.

Citovaná extrémní, ba neslýchaná teze Radomíra Malého taktéž dokládá, že ona ta „sexuologie v širokém smyslu slova“ v sobě zahrnuje i některé aspekty politické. (Slibuji, že k nim nebudu cílit v míře předdimenzované.) Vlastenci čeští (dříve českoslovenští), k nimž se neskromně počítám, se obávají, že římsští katolíci na pražském Staroměstském náměstí obnoví mariánský sloup, jenž mimo jiné představuje symbol třisetleté nadvlády Habsburků. (Jeho znovuvztyčení pražští radní v nedávném hlasování nakonec přece jen odmítli.) Obáváme se, že někteří římsští katolíci a jejich podporovatelé usilují přepsat učebnice dějepisu, více méně zavrhnout české hrdiny husitství a národního obrození, náš slovanský národ absolutně podříditi cizí mocnosti – Vatikánu. A v případě shody okolností tomu nahrávající pak obyvatelstvo české kotliny způsobem nenápadným možná i germanizovat neboli poněmčovat a trpělivě navracet o čtyři sta let nazpět, konkrétně do atmosféry či poměrů blízkých pobělohorské rekatolizaci a takřka feudálnímu uspořádání. Prosím, klidně mi řekněte, že předkládám zbytečné, divoké strachy; já si i tak podržím svůj názor, že výše zmíněné hrozby se při eventuální nepřízni osudu mohou stát smutnou realitou. ---

Nu a teď obraťme list a zamysleme se, zda existuje také nějaká spiritualita ateistická neboli bezvěrecká. Ano či ne? Zdá se, že nepochybně ano.

Je na místě uvědomit si, že teoreticky značně rozsáhlá říše veškeré nenáboženské duchovnosti sestává především z otázek či tematických okruhů našeho odvěkého člověčího hloubání: Kdo jsem, odkud přicházím, kam směřuji; jaký je smysl mé existence ve vesmíru; možnosti zmenšení stresu; touha po zapojení se do něčeho většího, smysluplnějšího; vize a vědomí takzvaných „globálních hodnot“; přístup holistický čili celostní; schopnost ptát se „proč?“. A tak dále.

Myslitelé soudobí se kromě jiného obírají poměrně stěžejním a současně interesantním souslovím „spirituální inteligence“. Na občana povrchněji nazírajícího zavane z toho termínu naznačená pohružka, že kdokoli se odváží neklanět se (s odpuštěním) blouznivě vyfantazírovaným nebeským protagonistům, ten bude neprodleně nazván hlupákem. Nemusí tomu zdaleka tak být - promiňte mi mou předchozí expresivní formulaci. V roce 2003 vyšel v nakladatelství Mladá fronta překlad průkopnické knihy americké fyzičky Danah Zohar plus jejího manžela lana Marshalla v roli spoluautora; a to právě pod titulem Spirituální inteligence. (Anglický originál monografie spatřil světlo světa v roce 2000. V písemnictví obecně viz příslušnou zkratku SQ, jakožto nejmladšího pomyslného sourozence inteligenčního kvocientu - IQ a emočního kvocientu - EQ.) Zohar i autoři pozdější argumentačně objasňují, že tato duchovní inteligence není nutně spojena s religiozitou a naopak že nábožnost vůbec nezaručuje vysokou SQ. Čili excelentní spirituální inteligencí může být obdařen i některý absolutní bezvěrec. S takovouto duchovní osobností, která by byla nefalšovaným, plnokrevným, zapřísažným ateistou, bych si nesmírně rád porozprávěl! Nicméně sám sobě i Vám vespolek musím ještě položit nekonformní otázku: Tací jedinci z masa a kostí doopravdy existují? ---

Jelikož právě dlíme na konferenci o sexualitě a lidských vztazích, dovolím si na optimistický závěr svého vystoupení poněkud neústrojně vyjmenovat deset hlavních blahodárných benefitů, které může našemu zdravotnímu stavu přinášet vcelku pravidelná párová sexuální aktivita neboli režim frekventního fortelného pomilování se. Nikoli na papíře, nýbrž na dvoulůžku a tak podobně. Počítejte se mnou: Zkvalitnění protilátkové imunity. Snížení pravděpodobnosti infarktu myokardu. Ejakulační prevence rakoviny prostaty. Spálení až celé stovky kilokalorií během půlhodinky sexu. Zkrásnění pleti. Nedocenitelný efekt protistresový. Zažehnání bolesti hlavy. Zaplašení či rozpuštění subdeprese. Vítězství nad nespavostí. A konečně za desáté snad dokonce i zlepšení tvůrčí produktivity lidského mozku; takže s nadsázkou by se možná dalo volat „Ctihodní spoluobčané, souložte často a stanete se inteligentnějšími!“.

Tak kolegyně a kolegové, děkuji Vám za pozornost a úmyslně ponechávám časový prostor na rozpravu z Vaší strany.